

М. В. Босенко, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНТЕГРАЦІЯ ГРУЗІЇ В БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС

Босенко М.В.

Інтеграція Грузії в болонський процес

В статті розглянуті особливості інтеграції системи вищої освіти Грузії до Європейського освітнього простору. Особливе значення у реформуванні національної системи вищої освіти має реформування законодавства, з метою гармонізації вимог Болонської декларації та вимог національних законодавчих актів, що регламентують систему вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, Болонський процес, міжнародна діяльність, інтеграція.

Босенко М.В.

Интеграция Грузии в болонский процесс

В статье рассмотрены особенности интеграции системы высшего образования Грузии в Европейском образовательном пространстве. Особенным значением в реформировании национальной системы высшего образования является реформирование законодательства, с целью гармонизации требований Болонской декларации, а также требований национальных законодательных актов, которые регламентируют систему высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, Болонский процесс, международная деятельность, интеграция.

За останнє десятиліття у системі вищої освіти Грузії відбулися відчутні зміни, які мали за мету прилаштування національної системи вищої освіти до вимог Болонського процесу. Реформування системи вищої освіти відбувалося за умов нестачі коштів, досвіду, ресурсів. Але вже зараз система вищої освіти Грузії відповідає майже всім вимогам Болонської декларації.

Болонський процес має для пострадянських країн не лише просвітне та пізнавальне значення, це також засіб набуття нових якісних ознак.

Нині розвиток вищої освіти підпорядковується законам ринкової економіки, що вимагає постійного поповнення змісту освіти новітніми

матеріалами, запровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу, розвитку вищої освіти у контексті тенденцій світових освітніх систем.

Актуальність дослідження досвіду реформування пострадянської системи вищої освіти Грузії пояснюється тим значенням, який буде мати цей досвід для інших пострадянських країн, в яких реформуванні національних систем вищої освіти знаходиться на менших стадіях інтеграції в освітній простір Європи.

У статті ми ставимо за **мету** дослідження особливостей реформування системи вищої освіти Грузії за роки незалежності.

Проблему реформування системи вищої освіти Грузії досліджували наступні вчені: Н. Догхонадзе, Т. Папіашвілі, Б. Фазлоллахі, Г. Тархан-Мураві, Г. Шарвашидзе та ін. В своїх працях дослідники розглядали як загальні проблеми реформування вищої освіти Грузії, так і особливості реформування профільної вищої освіти. Г. Тархан-Мураві досліджував питання змісту освіти та концепції реформування вищої освіти в контексті формування єдиного європейського освітнього простору.

У 1992 році Грузія зберігала основну структуру освіти радянського періоду, хоча обговорювалися ключові реформи. За радянських часів Грузія мала найвищі в Союзі відсотки населення з вищою освітою. У 1989 році близько 15,1% дорослих Грузії були випускниками університетів чи інших вищих навчальних закладів. Близько 57,4% мали середню чи середню спеціальну освіту. Грузія мала велику мережу з 230 науково-дослідницьких інститутів, де працювало на 1990 рік близько 70 тис. осіб. Радянська система безкоштовної та обов'язкової освіти дозволила до 1980-х рр. подолати безграмотність [1].

Компартія СРСР контролювала освітню систему Грузії. Теоретично, освіта була невід'ємною від політики, а школа розглядалася як важливий інструмент побудови суспільства у ленінсько-марксистському дусі. Центральні міністерства початкової та середньої освіти та вищої і спеціалізованої освіти передавали рішення міністерствам республіки для

впровадження на місцевому та регіональному рівнях. Навіть на місцевому рівні більшість адміністративного апарату становили члени партії. Сполучення партійних органів та урядових організацій, що наглядали за освітою, на всіх рівнях спричинило величезну бюрократію, що зробила неможливими значні реформи. У середині 1980-х освітня криза у СРСР визнавалася відкрито.

З часу здобуття незалежності освіта Грузії зазнала катастрофічного скорочення бюджету. Разом із фінансовими негараздами були успадковані проблеми, зокрема нехватка досвіду у плануванні та управлінні освітою, що поглиблювали кризу. Колапс радянської системи та дезінтеграція країн колишнього СРСР порвали зв'язки між університетами і ринками праці [2].

Окрім цього, нові політичні та економічні реалії справили негативний вплив на реалізацію спільних наукових проектів: робота науково-дослідних інститутів та університетських лабораторій колишнього СРСР була зруйнована, цілі галузі науки опинилися в ізоляції.

На початку 1990-х радянські навчальні заклади все ще існували в Грузії, хоча радянська пропаганда та авторитарні методи навчання поступово зникали. Більшість грузинських дітей відвідували середню школу (від 1 до 11 класу) з семи років. У 1988 р. близько 86400 студентів вступили до 19 грузинських вузів. Університети знаходилися в Батумі, Кутаїсі, Сухумі та Тбілісі. На початку 1990-х почали з'являтися приватні навчальні заклади. Мовою вищої освіти була переважно грузинська, хоча 25% загальних предметів викладалося мовами меншин.

Основними проблемами вищої освіти в Грузії на етапі становлення власної національної системи вищої освіти були наступні:

- слабкість управління та низький рівень здатності до менеджменту;
- нераціональне використання існуючих ресурсів;
- недостатнє залучення суспільства;
- законодавчий хаос;
- корупція;

- керівники вищих навчальних закладів не мають необхідних знань, умінь для розвитку закладу як освітньої одиниці, як передбачено реформою [2; 3].

Недостатня прозорість планування, управління та оцінки процесу реформування вищої освіти погіршується незалученістю суспільства, закритим характером групи реформаторів та марністю критики.

У 2004 році Грузія (одночасно з Вірменією, Азербайджаном, Молдовою і Україною) представила на розгляд заяви про приєднання до Болонського процесу разом з національним звітом про стан вищої освіти в країні. У 2005 році, за короткий проміжок часу повністю не завершивши реформування системи вищої освіти, Грузія приєдналася до Болонського процесу.

3 травня 2005 року в системі вищої освіти Грузії починається реформування, направлене на гармонізацію системи вищої освіти Грузії з вимогами Болонської Декларації. На початку акцент був зроблений на адаптацію законодавства до Болонського процесу. Зокрема, Закон про вищу освіту тепер передбачає систему ступенів, що складається з трьох рівнів (бакалавр, магістр, доктор); автономію і академічну свободу; впровадження модульних програм; інструментів для визнання ступенів, таких як додаток до диплома і ECTS; уніфіковані національні вступні іспити, засновані на принципах прозорості і пріоритеті здібностей особистості; система оцінки, забезпечення і акредитації якості [4].

Новий закон передбачає також зміну системи фінансування, заохочення студентського самоврядування і участі студентів в ухваленні рішень, а також безперервну освіту, інтернаціоналізацію, доступність, взаємозв'язок науки і освіти і так далі.

З 2005 року пріоритетним завданням є ефективне виконання цього закону. Саме з цією метою в країні приділяється велика увага контролю за відповідністю вузівських програм загальнодержавним стандартам. З листопада 2004 року в Грузії вводиться загальнодержавна акредитація вузів. Акредитація покликана також контролювати якість освітнього процесу.

Акредитація проводиться Департаментом акредитації Міністерства освіти і науки Грузії. З березня 2006 Департамент був відокремлений від МОН і був заснований незалежний Національний центр акредитації освіти. Центр є єдиним органом забезпечення якості на національному рівні. НЦАО здійснює свою діяльність на рівні держави і проводить акредитаційні процедури для всіх вузів Грузії. За даними на 2009 рік НЦАО провів три етапи інституційної акредитації, в результаті яких лише 43 з 248 вузів країни отримали дану акредитацію. Серед них 15 державних і 28 приватних вузів.

Закон про вищу освіту передбачав, що до 2008 року всі вузівські програми повинні пройти акредитацію. Проте на даний момент в грузинських вузах немає жодної акредитованої програми [5].

Згідно Закону про вищу освіту вузи повинні були перейти на триступінчасту систему ступенів (бакалавр, магістр, доктор) до 2007-2008 навчального року. На даний момент двоступінчата система упроваджена у всіх акредитованих вузах, а впровадження докторських програм продовжується.

У травні 2006 року згідно наказу Міністра освіти і науки Грузії була створена Національна група Болонського процесу. Одинадцять державних і приватних вузів, Національна ліга студентських організацій і Міністерство освіти і науки Грузії призначили членів НГБП. НГБП розробила план дій на 2006-2010 рр. Дана Група регулярно проводить збори і семінари в різних вузах Грузії [6].

На 2009 рік в державі були визначені пріоритетні напрями діяльності МОН Грузії:

1. Розробка Національної системи кваліфікацій.
2. Проведення акредитації програм у всіх вузах.
3. Розробка учбових планів вузів відповідно до вимог Болонського процесу.
4. Підготовка викладацького складу вузів і підвищення їх кваліфікації відповідно до нових вимог.
5. Збільшення мобільності студентів і викладачів в обох напрямках.

6. Забезпечення доступності студентських позик і грантів.
7. Створення культури якості у вузах.
8. Створення спільних курсів навчання і спеціальних програм для іноземних студентів.
9. Забезпечення зв'язку вузів з вимогами ринку праці, підвищення рівня працевлаштування випускників [1].

Грузія активно упроваджує інструменти, передбачені Болонським процесом. Серед них: триступінчата система ступенів, додаток до диплома, ECTS, механізми акредитації, національна система кваліфікацій. Всі ці засоби є інноваційними для грузинської освітньої системи. Темпи впровадження принципів Болонського процесу дуже швидкі і пов'язані із значними людськими, матеріальними, фінансовими витратами [7].

Одним з найважливіших елементів підвищення рівня якості освіти є розвиток міжнародної діяльності університетів Грузії.

Мета розвитку міжнародної діяльності – перетворення зарубіжних контактів у реальний інструмент вдосконалення якості освіти та нарощення науково-інтелектуального потенціалу вищого навчального закладу, підвищення його конкурентоспроможності в процесі інтеграції національних систем вищої освіти пострадянських країн до єдиного Європейського простору вищої освіти [5; 7].

Діяльність з розвитку міжнародної співпраці в контексті Болонської декларації необхідно розвивати в таких напрямках:

- співпраця у сфері науково-дослідної роботи;
- міжнародна студентська мобільність і академічні обміни;
- міжнародні зв'язки у сфері експорту освітніх послуг;
- підвищення ефективності міжнародної діяльності [6].

Найпоширенішими типами міжнародної діяльності університетів є міжнародні обміни та міжнародні програми. За роки незалежності міжнародна співпраця грузинських університетів із європейськими набула стійкого характеру. Але найбільш інтенсивною ця співпраця стала в останні роки.

За останні два роки п'ять проектів, представлених грузинськими університетами отримують гранти в рамках програми співробітництва університетів ЄС – Темпус. Це найвищий показник з часу початку дії програми Темпус у Грузії (з 1996 року). Загалом, було подано 35 заявок на участь у конкурсі від грузинських університетів, 18 з яких пройшли три етапи оцінювання, проте через бюджетні обмеження лише п'ять проектів отримали фінансування.

Таким чином, на даний момент у Грузії налічується 12 діючих проектів. Проекти реалізуються у Тбілісі, Телаві, Цнорі, Кутаїсі, Батумі. Задіяні 13 вищих навчальних закладів, 11 з яких є державними, а 2 – приватними.

Потрібно відзначити, що у 2010 вперше грузинський вуз – Державний університет ім. І.Чавчавадзе – став координатором проекту.

Конкурс на отримання грантів мобільності «Еразмус Мундус» (академічний обмін) було виграно консорціумом на чолі з Університетом Салоніки (Греція), до складу консорціуму входять чотири грузинські університети: Тбіліський державний університет ім. І. Джавахішвілі, Державний університет ім. І. Гогебашвілі, Батумський державний університет ім. Ш.Руставелі, Державний університет м.Горі. Також один грузинський учасник отримав грант в рамках програми «Еразмус Мундус» [5].

Міжнародна Рада Наукових Досліджень та обміну (IREX) у 1994 році розпочала реалізацію навчальних проектів та видачу грантів у Грузії. Програми та проекти цієї організації охоплювали широке коло напрямків, у тому числі наукові дослідження та навчання в університетах.

На даний момент IREX реалізує в Грузії наступні програми:

Всесвітня програма обміну студентами

Всесвітня програма обміну студентами (Global UGRAD) у Євразії та Центральній Азії є програмою Бюро з освітніх та культурних питань Державного департаменту США. UGRAD надає можливість студентам Вірменії, Білорусі, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Російської Федерації, Таджикистану, Туркменістану, України та Узбекистану провести

один навчальний рік в американському університеті чи коледжі (програма навчання не передбачає отримання диплому). Учасники відбираються шляхом відкритого конкурсу.

Стипендіальна програма Едмунда Маскі.

Це програма Бюро з освітніх та культурних питань Державного департаменту США. Програма надає можливості випускникам вищих навчальних закладів Вірменії, Білорусі, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Російської Федерації, Таджикистану, Туркменістану, України та Узбекистану вчитися у США протягом одного-двох років (з отриманням чи без отримання диплому).

Програма малих грантів ЕСА для випускників реалізується Бюро з освітніх та культурних питань Державного департаменту США. Гранти дозволяють випускникам працювати в напрямку подальшого вдосконалення та професійного розвитку.

Таким чином, ми можемо констатувати надзвичайну динамічність процесу інтеграції вищої освіти Грузії до Європейського освітнього простору. Реформування законодавства в сфері вищої освіти сприяло підвищенню рівня міжнародної діяльності вищих навчальних закладів Грузії, що є важливим фактором європейської інтеграції.

Література

1. **Bologna** Process National Report: 2005-2007 Retrieved January 4, 2010 from http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/National-reports-2007/National_Report_Georgia2007.pdf

2. **Doghonadze N**, Papiashvili T. Knowledge triangle in business education in post Soviet countries. IMDA congress Management Challenges in an Environment of Increasing Regional and Global Concerns (held at International Black Sea University Tbilisi Georgia). p. 381-388

3. **Fazlollahi B.** Building higher education capacity for economic growth: A success story in Georgia Institute of International Education (IIE). Retrieved February 10, 2009 from <http://www.iienetwork.org/page/102105/>
4. **National Center for Education and Accreditation.** (2008). Higher education establishments accredited for five years from 2007-2008. Retrieved March 13, 2009 from http://www.nea.ge/default.aspx?sec_id=50&lang=1
5. **Papiashvili Tatiana.** Business Education in Georgia: Challenges and Opportunities // IBSU Scientific Journal 2010, 1(4), 5-15
6. **Parliament of Georgia.** Law of Georgia on Higher Education. Retrieved March 13, 2009 From
7. **Sharvashidze G.** Private higher education in Georgia. Retrieved March 13, 2009 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001405/140561e.pdf>
8. **Tarkhan-Mouravi G.** Reforms in Higher Education and University Research in Georgia. Paper at the First Regional Conference of CEEUN (Central and Eastern European University Network). Kiev, 13-14 April 2006. (abstract forthcoming in: Transition Studies Review, Spring 2006, Springer-Verlag).

Bosenko M.V.

Integration of Georgia in the Bologna process

The article deals with specific features of higher education system of Georgia integration into European educational area. Distinguishing role in reforming of national system of higher education belongs to legislative reforms in order to harmonize demands of Bologna declaration and demands of national legislative documents, which determinate the system of higher education.

Key-words: higher education, the Bologna process, international activities, integration.

Відомості про автора

Босенко Марина Василівна – викладач кафедри практики мовлення ЛНУ імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджено навколо проблематики болонського процесу.